

Ключевые слова: развивающее обучение, начальная школа, учебник, ученик, задание, урок.

Kyryliva V.A.

**IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF DEVELOPING TRAINING IN WORK
EXPERIENCE PRIMARY SCHOOL TEACHERS**

This article analyzes the implementation of the principles of developing education in the mass pedagogical experience of teachers of primary school, textbooks of developing education. Allocated to the main indicators of success of developing education in elementary school. The prospects of introducing the idea of developing education in Ukraine .

Key words: developing education, elementary school, textbook, pupil, jobs, lesson.

УДК 371.3:371.212.3

Кузнецова Н. В.

**ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ОБДАРОВАНИХ СТРАШОКЛАСНИКІВ
ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ**

У статті розглядається методика розробки авторських програм для навчання обдарованих старшокласників англійському діалогічному мовленню, зміна форми проведення занять, враховуючи феномен обдарованості.

Ключові слова: обдаровані діти, зміст навчання, проектні технології, авторські програми.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти ґрунтується на основних положеннях загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, визначає зміст навчання іноземної мови та формулює мету навчання, яка полягає в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

На сучасному етапі кожен повинен володіти іноземною мовою на рівні, достатньому для здійснення особистісного та професійного спілкування зі своїми зарубіжними колегами, партнерами тощо. Розширюються міжнародні зв'язки України, виникає необхідність спілкування між країнами та народами з різними мовами та культурними традиціями, зростає мотивація вивчення іноземної мови. У зв'язку з цим реформується система навчання іноземних мов: переглядається структура ступенів навчання, оновлюється зміст, створюються авторські програми та альтернативні підручники.

У цьому ключі проблема вдосконалення змісту освіти знаходиться в центрі уваги сучасної педагогічної науки. Численні дослідження стосуються розробки теорії конструювання та визначення принципів формування змісту освіти, аналізу компонентів навчання іноземної мови, визначення підходів до складання навчальних програм і підручників.

Проте чинна типова програма та базові підручники недостатньо спрямовані на реалізацію поставленої мети, що зумовлює необхідність перегляду змісту навчання іноземних мов. Не йдеться у цих нормативних документах й про методичне забезпечення змісту навчання обдарованих дітей у спеціальних мовних закладах освіти. На цьому тлі розробка методики навчання обдарованих дітей іншомовному спілкуванню є актуальною і своєчасною.

У сучасних умовах трансформації світового освітянського простору є багато нових програм викладання іноземних мов, зокрема для обдарованих учнів. За такими програмами метою навчання ІМ стає формування в учнів комунікативної і соціокультурної компетенції

для виконання професійних завдань і в повсякденному житті (практична мета), володіння іноземною мовою як засобом засвоєння нової інформації (освітня мета) [4, с. 38 – 45].

У нашій країні обдарованими учнями та створенням для них спеціальних програм займалося багато вчених, серед яких: Ю. Пассов, Б. Теплов, В. Юркевич, М. Холодная, В. Шадріков, Ю. Бабаєва, В. Дружинин, Д. Богоявленська, А. Матюшкин, свій внесок у вивчення проблем обдарованої особистості зробили українські психологи – Г. Костюк, В. Моляко, Р. Семенова.

У традиційному навчанні обдарованих учнів іншомовному мовленню використовуються: вітчизняні навчальні посібники, що відповідають сучасним вимогам і рекомендовані Міністерством науки і освіти, зокрема Англійська мова (9-й та 10-й рік навчання) за редакцією Калініної Л.В., Самойлюкевич І.В.; Карпюк О.Д.; Гладкої І.А.; Несвіт А.М.; Сірик Т. Л.; Шпанько М. С.; Тучина Н. В., Меркулова Т. К., Кузьміна В. С.; автентичні матеріали (підручники, аудіо і відеоматеріали, CD), медіаджерела; методичні розробки навчальних матеріалів, комп'ютерні програми. Скажімо, програми "Call" та "Round-UP" забезпечують інтерактивний режим навчання англійської мови на етапі середньої школи, а мультимедійний комплекс "Reward" забезпечує розвиток усіх видів лінгвістичної та комунікативної компетенції. Вказані курси ефективно оптимізують навчання й викладання, завдяки їм можна об'єктивніше оцінювати знання учнів, програми створюють кращі умови для індивідуального підходу до учнів (виявлення слабких місць у знаннях кожного учня створює умови для їх усунення) [4, с. 38– 45]. Але вони не розраховані на учнів, які володіють ІМ на достатньому і високому рівнях. Змістове наповнення цих підручників не може забезпечити розвиток творчого потенціалу обдарованих учнів. Тому виникає нагальна потреба розробки системи навчання обдарованих учнів, яка б створювала необхідні умови для виявлення та розвитку обдарованості. У цій системі важливу роль, на нашу думку, повинні відігравати авторські програми навчання ІМ.

Аналіз лінгвістичних, психологічних та лінгводидактичних засад навчання англійського діалогічного мовлення обдарованих старшокласників профільних класів ліцеїв та гімназій з поглибленим вивченням англійської мови, стан досліджуваної проблеми в сучасній методиці та загальноосвітній школі, результати констатувального зрізу спонукали до створення методики навчання обдарованих учнів і на цій основі розроблення експериментального навчання англійського діалогічного мовлення обдарованих старшокласників.

Логіка розвитку експериментального дослідження полягала в розробці й перевірці науково обгрунтованої методичної системи навчання англійського діалогічного мовлення обдарованих старшокласників профільної школи. В основу дослідного навчання покладено припущення про те, що рівень комунікативної компетентності школярів підвищиться, якщо: а) навчання мови в старших класах надавати когнітивно-комунікативного, функціонально-стилістичного та діяльнісного спрямування; б) поглибити, систематизувати й удосконалити знання учнів про діалогічне мовлення, його структуру, жанрове та стильове розмаїття; в) вдосконалити комунікативні навички старшокласників шляхом добору оптимальних форм, методів, прийомів навчання; г) забезпечувати відповідність технології навчання англійської мови індивідуальним особливостям школярів філологічного профілю, змісту навчання, що базується на оптимальному поєднанні вправ і завдань, спрямованих на підвищення комунікативної компетентності учнів; д) здійснювати навчання на текстовій основі з використанням текстів-взірців із країнознавчою спрямованістю; ж) використовувати міжпредметні зв'язки з урахуванням специфіки профільного навчання в старших класах.

Ми передбачали, що це позитивно впливатиме на всебічний розвиток мовної особистості, а також сприятиме свідомому поглибленому засвоєнню курсу англійської мови.

У ході експериментально-дослідного навчання розв'язувалася низка завдань, зокрема: поглибити знання учнів з географії, історії, літератури і культури англійських країн; спрямувати мовленнєву діяльність школяра під час опрацювання країнознавчих

текстів на вдосконалення мовленнєвої компетентності та розвиток діалогічного мовлення; виділити вміння й навички, необхідні учням для сприйняття, розуміння й відтворення аутентичних текстів, діалогів і створення власних діалогів; визначити найефективніші методи, прийоми і засоби для розвитку навичок діалогічного мовлення обдарованих учнів старших класів з поглибленим вивченням англійської мови; розробити систему вправ і завдань для вдосконалення діалогічного мовлення старшокласників; створити й експериментально перевірити ефективність розробленої методики навчання англійського діалогічного мовлення обдарованих старшокласників.

Відповідно до цих завдань була розроблена експериментальна програма навчання англійського діалогічного мовлення обдарованих старшокласників профільної школи. Вона побудована на основі авторської програми "Компаративний аналіз культури англійських країн і України" для 10-11 класів з урахуванням нової програми 12-річної школи для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов [1]. Програмний матеріал доповнювався важливими, на нашу думку, теоретичними знаннями про історію та політику різних англійських країн, а також окресленими проблемами сучасного життя і культури.

Комплексний підхід до методики навчання англійського діалогічного мовлення обдарованих старшокласників профільної школи спрямував нашу увагу на виділення в програмі модульного принципу навчання, що містять мовний і мовленнєвий матеріал чинних програм з країнознавства у поєднанні з відомостями про культуру та має важливе практичне застосування, спрямоване на вдосконалення діалогічного мовлення обдарованих старшокласників.

До розроблених модулів створена система вправ, що призначена для контролю знань, умінь і навичок діалогічного мовлення старшокласників, отриманих при опрацюванні історичних та культурологічних текстів. Удосконалення мовленнєвих умінь учнів 10-11 класів передбачені експериментальною програмою, в основу якої покладено концепції комунікативної і когнітивної методики навчання англійської мови, загальнодидактичні й методичні принципи навчання. В експериментальній методиці серед чотирьох основних принципів методики викладання ІМ – комунікативна спрямованість; особистісна орієнтація; самоосвіта; інтегроване навчання всім видам мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письмо) висвітлюється відносно новий принцип – культурологічний.

Спираючись на праці Ю. Пассова, О. Тарнопольського і С. Ніколаєвої ми, виділили найефективніші для нашого дослідження принципи навчання діалогічного мовлення обдарованих і талановитих старшокласників: *принцип наочності, міцності, доступності та посиленості, принцип міжкультурної взаємодії, професійної компетентності викладача, системності, концентризму, функціональності, принцип стилістичної диференціації, мінімізації мови, рівності, комплексності, частотності, системності, випередження та принцип закріплення матеріалу.*

Вищезазначені принципи передбачали окреслення ефективних методів і прийомів, підпорядкованих експериментальній програмі. Дослідне навчання базувалося на сучасних методах Ю. Пассова, Г.Уїдоусан, У.Литлвуда, Г.Е.Піфо, Пальмера, Уеста, С. Ніколаєвої, Г. Китайгородської. До найефективніших відносимо комунікативний метод; сугестивний метод; мовний матеріал засвоюється в атмосфері гри, перевтілення, з використанням мови та рухів, а також драматизації творів мистецтва, що допомагає сфокусувати увагу учнів з форми на сам процес спілкування; у центрі уваги – усномовленнєва комунікація та вокабуляр, проте учні створюють діалоги і пишуть твори на різні теми [3].

У дослідному навчанні використано також акваріум, метод дебатів, мовчазний метод, використання рольової гри, колективного спілкування в груповому методі, що покладено в основу розробки експериментального навчання та інноваційний метод проєктів. Ці методи забезпечують інтенсивне навчання, в ході якого навчальні цілі досягаються за мінімальний термін при максимальному обсязі необхідного навчального матеріалу [2].

При доборі вправ для старшокласників ураховувалися такі чинники:

1) культурологічний (спрямованість текстів на формування комунікативно розвиненої та освіченої молоді); 2) тематично-змістова єдність (поєднання теми тексту з його змістом; актуальність і новизна, комунікативна спрямованість); 3) психологічний (розвиток у старшокласників уваги, пам'яті, мислення та інших психобіологічних процесів.)

Розроблена нами система вправ включала *репродуктивні, репродуктивно-креативні, креативні* (підготовчі, вступні, тренувальні, завершальні, контрольні) вправи. Всі вони відпрацьовувалися на уроках практики усного мовлення. Систему вправ і завдань було зорієнтовано на реалізацію всіх видів мовленнєвої діяльності: слухання як особливий вид сприймання розвивав уміння відтворювати матеріал, порівнювати країнознавчий матеріал тексту з українськими фактами, виділяти в ньому головне (основну думку, тему, мікротеми), читання й говоріння вдосконалювали і закріплювали зазначені вміння, розвивали здатність яскраво висловлювати свою думку в діалогах та дебатах на історичну або культурологічну тему. Вправи слухово-, зорово-мовленнєві, слухово-, зорово-моторні спрямовані на удосконалення навичок через зорове й слухове сприймання усно фіксували особливості діалогічного мовлення з метою його подальшого продукування, створювали самостійні висловлювання в полілогах.

Окрім вправ, згрупованих за етапами експериментальної методики, старшокласникам було запропоновано вправи, що відзначалися місцем та формою проведення, тематикою, ступенем пізнавальної активності учнів, критерієм комунікативності.

Нами було використано такі види вправ:

1. За місцем проведення: класні вправи проводилися з метою закріплення нових знань, розвитку мовленнєвих умінь старшокласників; домашні вправи виконувалися школярами вдома після ознайомлення й усвідомлення нових мовленнєвих понять. Домашні вправи мали найчастіше творчий характер:

– Уявіть ситуацію: вам запропонували виступити на конференції з благоустрою нашої країни з доповіддю на тему "Якщо б у Вас був шанс побудувати краще суспільство, щоб Ви змінили". Підготуйте доповідь за такими пунктами: голова суспільства – монарх чи президент; основні закони та права людей; громадський порядок; відносини з сусідніми державами.

2. За формою проведення: усні та письмові вправи були спрямовані на вдосконалення навичок учнів сприймати і продукувати діалоги різних типів й для різних ситуацій:

– Складіть діалог на тему "Місто 3000" . Обміркуйте такі пункти: місце знаходження, типи домів, сприятливі умови проживання, розваги, джерело енергії тощо.

3. За ступенем самостійності: групові, колективні та індивідуальні вправи застосовувалися з метою перевірки рівня сформованості вмінь і навичок діалогічного мовлення та їх використання в процесі мовленнєвої діяльності: а) виконання тестових вправ; б) заповнення таблиць власними прикладами; в) тлумачення країнознавчих термінів; г) створення діалогів, полілогів, дискусій тощо.

Індивідуальні вправи виконувалися самостійно й були зорієнтовані на комунікативно-творчий характер діяльності старшокласника (порівняльний аналіз країнознавчого тексту), створення власних текстів-діалогів (порівняння інформації про англійські країни з тексту та додаткових фактів з теми про Україну). Наприклад: уявіть, що у вашого друга є школа етикету, де учнів навчають гарних манер і як себе поводити в різних соціальних ситуаціях. А ви – журналіст, який прагне взяти інтерв'ю у директора цього незвичайного закладу. Складіть інтерв'ю про необхідність навчання дітей гарних манер у наш час.

Особлива увага приділена вправам за ступенем творчості: *репродуктивні* вправи були основою при закріпленні лексичного матеріалу й слугували для перевірки рівня оволодіння мовленнєвих понять під час аналізу тексту:

– Подивіться на визначення слів з тексту і спробуйте розпізнати ці слова. Виставте їх одне за одним так, щоб остання літера кожного слова була першою літерою наступного.

– Прочитайте текст, визначте його основну думку. Доберіть заголовок до тексту.

– Знайдіть у тексті фразеологізми і доберіть до них українські еквіваленти.

Репродуктивно-креативні вправи, враховуючи варіативність розв'язання та своєрідну індивідуальність виконання, були спрямовані на вдосконалення навичок самостійного складання діалогів, текстів, виступів тощо.

Креативні вправи передбачали розвиток умінь складати твори, усні й писемні тексти, готувати наукові доповіді, виступи на конференції, диспути, дискусії, спори, досліджувати те чи інше питання з метою його майбутнього захисту (проекти), а також націлені на вдосконалення навичок сприймати, усвідомлювати, аналізувати й відтворювати тексти різного культурологічного змісту.

Систему вправ розроблено відповідно до концепції методів навчання, в основу якої покладено репродуктивні й продуктивні засоби засвоєння знань та розвитку вмінь і навичок діалогічного мовлення учнів старших класів з урахуванням психологічних особливостей обдарованих школярів цього віку.

Отже, експериментальна методика навичок діалогічного мовлення обдарованих учнів старших класів з поглибленим вивченням англійської мови була спрямована на розвиток у випускників профільних класів набутих знань діалогічного мовлення з урахуванням нових когнітивно-комунікативних навичок обдарованих учнів у роботі з країнознавчим текстом. До особливостей пропонованої експериментальної роботи відносимо поєднання системно-описового та комунікативно-діяльнісного підходів у навчанні діалогічного мовлення. Такий інтегрований підхід поглиблює в старшокласників знання з іншомовного спілкування, вдосконалює їхні вміння при сприйманні, усвідомленні, аналізі й практичному застосуванні навичок діалогічного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іноземні мови 2-12 класи. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов // Навчально-практичне видання. – Перун, 2005. – 208 с.
2. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Г. А. Китайгородская – М.: Высш. шк., 1986. – 101 с.
3. Колкер Я. М. Практическая методика обучения иностранному языку / Я. М. Колкер – М.: Academia, 2001. – 258 с.
4. Поліна С. Нові методичні підходи до викладання іноземної мови в умовах навчального комплексу неперервної освіти / С. Поліна // Педагогіка і психологія. – Педагогічна преса, 2004. – №4(45). – С. 38–45.

Кузнецова Н. В.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКО-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЮ АНГЛИЙСКОЙ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ ОДАРЕННЫХ СТАРШЕКЛАССНИКОВ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ

В статье рассматривается методика разработки авторских программ для обучения одаренных детей английской диалогической речи, смена формы проведения уроков, учитывая феномен одаренности.

Ключевые слова: одаренные дети, содержание обучения, проектные технологии, авторские программы.

Kuznetsova N. V.

RESEARCH-EXPERIMENTAL TEACHING THE GIFTED SENIOR PROFILE PUPILS ENGLISH DIALOGIC SPEECH

The article analyzes the methods of elaborating author's programs for teaching foreign communication to gifted senior pupils of profile school, considers changing forms of conducting lessons due to the phenomenon of talent.

Key words: gifted children, the contains of teaching, the project technologies, author's programs.